

mammadaba

Dzīvo Latvijas valsts mežos

Mežu noslēpumi

“Latvijas valsts meži” un mammadaba gaida tevi ciemos!

SPRIEDZES FILMA

SAPŅU ĶĒRĀJS

VIŅŠ NOTVER TO,
PAR KO MĒS BAIDĀMIES DOMĀT

PRODUCENTS: LATVIJAS VALSTS MEŽI REŽISORS: MAMMADABA GALVENAJĀ LOMĀ: BRIEDIS LĪKRAGS
LOMĀS: VISI BRIEŽI SKAŅU INŽENIERIS: NAKTS ŠALTIS GAISMU OPERATORS: PILNMĒNESS TĒRPU MĀKSLINIECĒ: MAMMADABA

KATRU DIENU BEZ MAKSAS LATVIJAS VALSTS MEŽOS

mammadaba

LATVIJAS VALSTS MEŽI

WWW.MAMMADABA.LV

DABAS
STEREO

Meža mīklas minot

“Mežs – mīkla, ko mūžība min, ” teicis dzejnieks Imants Auziņš. Un tas nav nekāds brīnums, jo mežs ir lielisks noslēpumu glabātājs. Savā garajā mūžā tas daudz pieredzējis un pārdzīvojis – gan labo, gan ļauno. Mežs klusi un mierīgi šalko, kad zem sirma ozola kupļajiem zariem skūpstās kāds pāritis, kad tiek cirsta bērza līksts šūpulītim. Mežs ir gādājis patvērumu tiem, kuriem pēkšņi vairs nebija citu māju, kā vien zaru būda vai bunkurs. Zari sakļāvās ciešāk, veidodami drošu slēptuvi, sūnas klusināja soļus, rūgtās pīlādžogas deva spirdzinājumu. Bet mežam ir bijis jāpieredz arī daudz šausmu, kad nācās bezspēcīgi noskatīties, kā vajātāju pārspēks ieradās atņemt dzīvību jauniem puīšiem, kuru vienīgais grēks bija dzimtenes mīlestība.

Reizēm tik ļoti gribētos saprast meža šalkoņu. Tad mēs uzzinātu bezgala daudz noslēpumu. Kādas dziesmas dziedāja partizānu puīši garajos rudens vakaros, sildīdamies bunkurā pie plītiņas? Kas pirms simts gadiem iegriezta priedē vēstuli, kuru ar apbrīnu lasām vēl tagad? Kādus kuģus savā vijņu klēpī auklēja Gauja, kad Kaķu dižpriede vēl bija sīks skuķēns ar spurainu skuju cekuliņu?

Mēs mēģinām atklāt noslēpumus, kurus tik rūpīgi glabā mežs, taču neizzinātā vēl ir daudz – mežs nav no plāpīgajiem. Ir ļoti jāmīl un jāpazīst mežs, lai tas pavērtu savu noslēpumu plīvuru un ļautu kaut nedaudz apjaust, kādas bagātības tas īsti glabā, lai ļautu saprast, kas ir patiesi vērtīgs.

Par brīvu Latviju
2. lpp.

Ko glabā mežs
6. lpp.

Aizviņu meža parks
10. lpp.

Zaļa, smaržīga un kupla
14. lpp.

Par brīvu Latviju

Īles bunkurs ir simbols un atgādinājums tam, ka bija cilvēki, kuri nespēja samierināties ar svešas varas uzspiesto kārtību un stājās tai pretī.

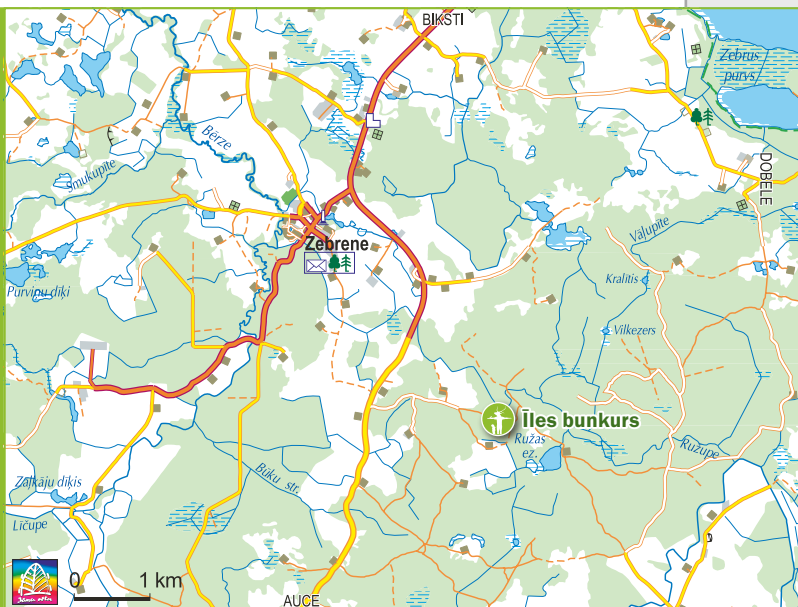

Atrašanās vieta

Īles meža iecirknis,
Zebrenes pagasts,
Dobeles novads

Rīga – 105 km
Liepāja – 145 km
Dobele – 25 km

Karš bija beidzies, nu jau šķita, ka dzīvei vajadzētu ieiet mierīgās sliedēs, taču bija daudz tādu, kuri nespēja samierināties ar jauno kārtību. Bijušie leģionāri, izsūtīto tuvinieki, baigajā gadā cietušie, kā arī tie Latvijas patrioti, kas cerēja ar bruņotās pretestības palīdzību atbrīvot Latviju no padomju okupācijas, meklēja ceļu, kā protestēt pret jauno varu, cīnīties pret pastāvošo iekārtu un ideoloģiju.

Partizānu organizāciju programmās un dokumentos tika izvirzīti nacionālpatriotiski mērķi: atjaunot Latvijas valsts neatkarību; izveidot nacionālu un pilnīgi antikomunistisku pagaidu valdību un izstrādāt tādu pašu Satversmi. Nacionālie partizāni izvirzīja savas prasības vietējām okupācijas varas iestādēm, kā arī veica sabotāžas un terora aktus. Partizāniem simpatizēja liela daļa Latvijas iedzīvotāju, kuri viņiem piegādāja pārtiku, izmitināja ziemas apstākļos, darbojās kā

sakarnieki un aģenti, piegādājot partizāniem nepieciešamo informāciju. Nacionālo partizānu kustība attīstījās kā visas tautas pretošanās padomju okupācijai.

Sākumā nacionālo partizānu vienības bija lielas, pat simts cīnītāju grupā, vēlāk veidojās mazākas, mobilākas grupas.

Īles bunkurs

Īles pagastā netālu no Druviņu un Priedaišu mājām 1948.gada rudenī tika uzbūvēts slēgts, labi maskēts bunkurs ar 9x6 m lielu dzīvojamo telpu, kurā atradās aka, plīts, divritenis ar dinamo strāvas ražošanai, bija sava dārzenu glabātava, tualete. Bunkuram bija divas izejas – galvenā eja un rezerves lūka. Bunkura kopgarums, ieskaitot ejas, sasniedza 60 metrus. Vēlāk atklājās, ka tā ir lielākā partizānu ziemas mītne Baltijā.

Bunkurā 1948./1949. gada ziemu pārlaida Kārļa Kraujas grupa, kura izveidojās pēc Otrā pasaules kara. Pēc cīņām ar padomju armiju Sabiles–Kabiles partizānu nodaļa sadalījās grupās, ziemu pārlaida Liepājas pusē, vēlāk iekļāvās Lietuvas pretestības kustībā, līdz 1947. gadā atgriezās Latvijā un izveidojās par spēcīgāko Zemgales grupu. Grupas sastāvā iekļāvās 27 cilvēki: lietuvieši, bijušie latviešu leģionāri, personas, kuras izvairījās no dienesta padomju armijā vai ideoloģiskas pārliecības dēļ iesaistījās cīņā pret padomju varu. Īles nacionālo partizānu grupu vadīja gados jaunais Visvaldis Žanis Brizga ar segvārdu Kārlis Krauja.

Mežabrāļu uzdevums bija neļaut jaunās varas pārstāvjiem justies mierīgi, iekārtoties Latvijā kā mājās. Partizāni uzbruka padomju valsts iestādēm, partorgu transportam, naudas sūtījumiem.

Disciplīna partizānu vienībās bija stingra, militāra. Par partizānu nevarēja kļūt kurš katrs, bija nepieciešams galvotājs, piemēram, Īles bunkurā varēja nokļūt, uzrādot naudaszīmi ar īpašām ieteicēja atzīmēm. Un tomēr nodevējam izdevās iefiltrēties pie Īles partizāniem.

1949. gada 17. marts bunkura iemītniekiem bija liktenīgs. Agrā rītā, izmantojot iesūtītā čekas aģenta sniegto informāciju, sākās Latvijas PSR Valsts Drošības ministrijas karaspēka uzbrukums Kārļa Kraujas grupas bunkuram. 24 partizāniem nācās stāties pretī 760 (!) VDM karavīru lielam pārspēkam. Kaut gan pieejas bunkuram bija mīnētas, spēki bija pārāk nevienmērīgi. Piecu stundu ilgās un savās cīņās rezultātā 15 partizāni krita, bet deviņi, no tiem septiņi latvieši un divi lietuvieši, tika sagūstīti un vēlāk izsūtīti. Daudzi no viņiem bija pašā jaunības pilnbriedā, divi puīši pat nesagaidīja savu 19. pavasari. Bunkurā tobrīd neatradās Kārlis Krauja un vēl divi partizāni. Īles nacionālo partizānu vadītājs Kārlis Krauja krita Saldū 1950. gadā cīņā ar čekas karavīriem.

Pēc PSRS Iekšlietu ministrijas Bandītisma apkarošanas pārvaldes informācijas 1944. gadā čekistu kaujas operācijās tika nogalināti vai sagūstīti 1075 partizāni, 1945. gadā – 6016, 1946. gadā – 4218 partizāni.

Pēdējais zināmais nacionālais partizāns Arnolds Spārns no Liepājas apriņķa Priekules pagasta no meža iznāca tikai 1959. gada decembra beigās. Tātad kādam Otrās pasaules karš Latvijā beidzās tikai 14(!) gadus pēc oficiālajam kara beigām.

Kur pagātne ar tagadni satiekas

Sešdesmit gadus pēc asiņainajiem notikumiem – 2009. gadā – Īles bunkurs tika pilnībā atjaunots kā cieņas apliecinājums nacionālajiem partizāniem. Tas ir arī interesants apskates objekts, kas ļauj pamatīgāk iepazīt Latvijas vēstures traģisko lappusi, daudz uzskatāmāk izjust tā laika skarbumu, atklāj vēl vienu noslēpumu, ko glabā mežs.

Bunkura atjaunošana bija sens partizānu Modra Zihmaņa un nesen aizsaulē aizgājušā Alfona Kalniņa, kā arī bijušās partizānu sakarnieces, Nacionālo partizānu Liepājas nodaļas vadītājas Birutas Rodovičas sapnis, ko īstenot palīdzēja Gundars Freimanis un viņa ģimene.

Īles bunkuru atjaunoja AS "Latvijas valsts meži", telpas iekšējo izkārtojumu un dienviņu eju veidoja Tērvetes vēstures muzeja vadītājs Normunds Jērums ar savu komandu. Smagos rakšanas darbus veica partijas "Visu Latvijai" biedri un Bēnes vidusskolas Eiropas kluba dalībnieki. Finanšu atbalstu sniedza Harijs Fridemanis.

1992. gadā zemessargi kopā ar Daugavas Vanagiem un patriotisko organizāciju pārstāvjiem atraka saspridzināto bunkuru, savāca kritušo kaujinieku kaulus un apbedīja Dobelē Virkus kapos. Pie bunkura laika gaitā tika uzstādīts Baltais krusts, piemiņas akmens un granīta stēla. Jau 90. gadu vidū tika iezīmētas bunkura apriņķis, nostiprinot tās ar iekšējām sienām, bet pirms kaujas 60. gadadienas bunkurs tika atjaunots tieši tāds, kāds tas bija pirms saspridzināšanas.

Īles mežs vēl atceras partizānu vieglos soļus un viņu pēdējo kauju. Mežs vēl daudz ko varētu pastāstīt gan par cilvēkiem, kam reiz deva patvērumu, gan par viņu par cerībām un ticību.

Aizlūdz par viņiem, mūžīgais mežs!

Ko glabā mežs

Četrdesmit kilometru garā meža taka "Ko glabā mežs" ir neparastu pārsteigumu pilna. Te ir ko redzēt, jo īpašo apskates objektu vien šajā mežā ir divdesmit. Sazarotais meža ceļu tīkls ļauj tos apskatīt arī izlases veidā, tādējādi maršrutu varat veidot pēc saviem ieskatiem.

Atrašanās vieta

Plāņu pagasts,
Strenču novads

Rīga – 130 km
Valmiera – 25 km
Valka – 25 km

Vējš priedē vijoli spēlē

Priežu dzimtā ir apmēram 100 sugu, bet mūsējā ir parastā priede (*Pinus sylvestris* L.). Pieticīga augšnes izvēlē, priede aug gan smilšainās kāpās, gan mitrā purvā. Parastās priedes mūža ilgums ir 200–500 gadu, un tā var sasniegt līdz 40 metru augstumu.

Priede ir visizplatītākais skuju koks Latvijā, 47% mežu veido tieši priežu audzes. Vēl vairāk – priede ir mūsu lepnums, jo nekur citur pasaulē tā nezaug tik majestātiski taisna, slaida un slaida kā Latvijā. Buru kuģu laikmetā Rīgas priedes tika vērtētas kā labākie mastu koki pasaulē. Priežu mežā mūs draudzīgi ieskauj koku sārtrūnie stumbri, zem kājām gulst mīksts skuju paklājs, elpot ir tik viegli. Priežu mums nudien ir daudz, tās visas ir skaistas, taču netrūkst arī īpašu koku, pie kuriem gribas pakavēties ilgāk.

Parasti skats apstājas pie vecākajiem, garākajiem, resnākajiem kokiem, kas nodzīvojuši garu mūžu un daudz pieredzējuši. Stāsts par slavenām priedēm jāsāk ar Zauskas priedi, kas līdz 1954. gadam kuploja Smiltenes pagastā. Tā ir visu laiku nepārspētākā priede, dižā rekordiste. Zauskas priedei, kad tā vēl bija dzīva, deva 500–600 gadu, bet, kad tā nokalta, atklājās, ka koks ir dzīvojis 370 gadu un sasniedzis 4,63 metru apkārtmēru. Jau senatnē priedei nocirsta galotne, jo tās stumbrā bija izdobta bišu dore. Un vēl tas bija krusta koks, kura stumbrā aizgājēja piemiņai iegriezta krustu.

Augstākā priede kopā ar savām slaiķajām māsām aug Tērvetes silā, tā sasniegusi 41,5 metru augstumu.

Koka resnumu arī viegli izmērīt. Resnākā priede aug Usmas pagastā, Allu priedes stumbra apkārtmērs ir 4,4 metri, vecums – 300 gadu, tā ir izveidojusi interesantu zaru savērpumu, ko vēl neparastāku dara zibens spēriena atstātā dziļā rēta.

Taču koka vecumu ir samērā grūti noteikt, jo atsevišķu koku augšanas apstākļi ir visai atšķirīgi un veciem īpatņiem bieži ir bojāta serde, kas arī traucē veikt precīzus mērījumus. Valles pagastā Seržu tīrelī nesen atklātajā vecākajā Latvijas mūžamežā augot aptuveni 400 gadu vecas priedes, kuras izstiepušā vien 15–16 metru garumā un sasniegušas tikai nedaudz vairāk par metru apkārtmērā. Varbūt drīz atkal nāksies pārveidot vecāko, garāko un resnāko koku tabulu, jo mežs palaikam atklāj atkal kādu jaunu noslēpumu.

Dabas rotaļas priedēs

Laiku pa laikam daba izstrādā kādu joku, un tad mēs varam skatīt neparastus kokus, piemēram priedi ar tik grumbuļainu mizu kā vecam ozolam, tā saukto krokodilpriedi, Vilkaču priedi ar lielām gaisa saknēm, nu vismaz tādām, lai pilnmēness laikā pliks varētu tām izlīst cauri – ja nav bail par vilkati pārvērsties.

Dažkārt priede veido visai īpatnēju vainaga formu, tad rodas palmu priedes. Tāda aug Saldus pusē Kursišu pagastā. Slaidā bezzaru stumbra galotnē kā milzu bumba izvietojies vainags, zari kā palmu lapas aug simetriski uz visām pusēm no viena punkta. Tas ir liels retums, Baložu palmu priede ir vienīgā Baltijas valstīs. Citai priedei pēkšņi veidojas gari, nokareni zari kā sēru vītolam – tā ir sēru priede. Gadās, ka, saaugot zariem, veidojas dvīņu priedes ar savdabīgu zaru tiltu.

Apē aug Vientuļā (Sīkzaru) priede – rekordniece lēnaugšanā. Tā ir 200 gadu veca, bet augumā īsta pundurīte. Toties vainags tik kupls un blīvs, ka ne lietus pilīte netiek cauri.

Pēdējā gaitā uz kapsētu aizgājēju pavada krusta priedes, kuru stumbros vēl mūsdienās, ievērojot pagāniskas tradīcijas, pavadītāji iegriež krustu, lai aizgājējs netraucētu palicējus un nesauktu kādu sev līdzī. Vēl viens izskaidrojums šai paražai: lai mirušo pastardienā neplosa balti vilki, kas tad sanākšot.

Dažas priedes izrādījušas savdabīgu protestu pret vardarbību, piemēram, Remtes priede esot pārstājusi augt 1905. gadā, kad pie tās nošauti trīs revolucionāri.

Dažādu brīnumpriežu Latvijā ir daudz, jāprot tik saskaņot. Tomēr Strenču dabas taka "Ko glabā mežs" ir īpaša, tajā var aplūkot vairākas neparastas un slavenas priedes.

Vecrāmnieku priede, kas atrodas Strenču pusē Gaujas labajā krastā kādus 300 metrus no "Vecrāmnieku" mājām, ir slavena ar savām daudzajām galotnēm. Kaut viena galotne jau nokaltusi, četras vēl zaļo.

Dabas retumu krātuvē ir iekļauta takas "Ko glabā mežs" priede, kuras stumbru kādreiz Dabas māte izmantojusi svām rotaļām, nu priedei ir puni pierē.

Sirmā Kaķu priede

Gaujas vecupes malā netālu no bijušajām "Kaķu" mājām aug Kaķu dižpriede – 3,05 m resnā un 27 m augstā Latvijas rekordiste vecuma ziņā. Lēš, ka Kaķu priedei ir 380 gadu, tātad jau tagad tā ir vecāka par slaveno Zauskas priedi. Un šoreiz aprēķini ir precīzi, jo vecuma noteikšanai izmantots Praslera svārpsts, ar kura palīdzību no stumbra izņemts gadskārtu gredzens. Kaķu priede turas braši, lai gan daļa apakšējo zaru un galotne nokaltusi, vismaz divas trešdaļas zaļo un stumbru it nemaz nav skārusi trupe. Cienījamā vecuma priežu dāma nemaz neizskatās pagurusi no gadu nastas, viņa joprojām labprāt ļaujas vēja maigajiem glāstiem.

Nokaltusī dravas priede

Katrai priedei savs liktenis. Dažām ir bijis lemts kļūt par bišu mājām. Dores koku gan Latvijā saglabāies maz, dobuma veidošana tās novājina, ar gadiem vecās priedes nokalst, tās izgāž vēji. Tādēļ jo vairāk saudzējamas palikušās senās doru priedes, arī unikālā nokareno zaru Mazbožu dore priede Drabešos un Dundagas puses senās dravniecības pieminekļi – Kaziņu doru priede, kurā cita virs citas izkaltas trīs dore.

Kādu puskilometru uz rietumiem no bijušajām "Kaķu" mājām mežā savus pēdējos gadus vada nokaltusī un vēju nogāztā dravas priede. Tas ir 3 m resns koks, kas savā 300 gadu garajā mūžā daudz pieredzējis. Tik zēl, ka tagad dižkoks bezpalīdzīgs guļ tumšā mežā. Bet vēl nesen priedi ietina smalka ziedu migla.

Vējaslota vēju slauka

Nereti skats apstājas pie vējaslotām – blīvām zaru bumbām, kas var sasniegt pat trīs metru diametru. Katra tāda raganu slota ir saudzējama un apbrīnojama. Brandavu vējaslotas priede Blomes pagastā ir viena no lielākajām Latvijā – slota ir 5,3x7 m liela. Bet, staigājot pa meža taku "Ko glabā mežs", no viena skatu punkta var ieraudzīt divas priedes ar vējaslotām galotnēs.

Kā veidojas vējaslotas? Tā ir koku slimība, ko izraisa sēnes, ērces, baktērijas, vīrusi, mehāniski bojājumi. Pēdējos gados zinātnieki atklājuši, ka skujkokiem vējaslotas veidojas ģenētisku mutāciju rezultātā. Skujkokiem uz zariem līdž ar normāliem galotņu pumpuriem attīstās papildpumpuri, no kuriem izaug jauni dzinumi, kas aug ļoti lēni. Uz tiem atkal veidojas papildpumpuri, kas dod īsus dzinumus. Rezultātā izveidojas lodveida vai ovāla vējaslota.

Vēstule priedē

Strenču novadā Valkas-Valmieras šosejas malā netālu no pagrieziena uz Sedu mežā aug priede, kuras stumbrā kāds iegriezis senas dziesmas vārdus.

Nāc, mīlotā meiten,

līdz cīņiņā,

ņem nāvīgo asmeni rociņā.

Mēs daudz cietuši strādnieki...

Ir dīvaina sajūta mežā blakus daudziem citiem kokiem ieraudzīt priedi, kuras stumbrā kāda roka ar asu nazi vēl vecajā drukā iegriezusi dziesmas vārdus. Kad tas noticis? Un kāpēc? Ko jutis cilvēks, kad šī dziesma skanējusi viņā? Tā ir vēl viena mīkla, kuru mums uzdod mežs, vēl viens līdž galam neatklāts noslēpums, ko glabā mežs.

Iespējams, ka šis dzejolis priedē ierakstīts laikā no 1905. līdz 1918. gadam, kad Latvijai pāri vēlās divu revolūciju un Pirmā pasaules kara vilnis.

Šī ir tikai viena no daudzajām neparastajām laika liecībām, kuras glabā mežs. Tādu noslēpumu Latvijas mežos ir bezgala daudz, daži ir atklāti, bet citi vēl tikai gaida vēriņos meža zinātnājus.

Akmeņu alejas un bedres

Ja mežā pēkšņi atklājas akmeņu aleja vai bedre ar akmeņiem sienām, tas liek sarosīties mūsu fantāzijai un zinātnieku prātiem. Meža takā "Ko glabā mežs" ir neatšifrēti mākslīgi veidoti akmeņu krāvumi, akmeņu aleja, kas nepārprotami liecina par cilvēku roku darbu.

Visai mīklainas un neparastas ir bedres ar akmeņu sienām, kas atrodas meža ceļa malā, kas ved no bijušajām "Kaķu" mājām uz "Vecmājām". Nogabalā atrastas piecas bedres, kuru sienas izliktas ar akmeņiem. 4x2 m lielo bedru izvietojumā jaušama likumsakarība. Īstas skaidrības par šo vietu vēsturisko izcelsmi nav. Tas varētu būt senais muitas punkts. Kad pārvietošanās pārsvarā notika pa upēm, šī vieta varētu būt bijis sadures punkts starp Igauniju, Krieviju un Latviju. Šajā vietā varētu būt ievākti mesli – tā saucamās muitas nodevas.

Visai neparasti izskatās netālu no "Vecmājām" atrastās apmēram 30 bedres, kurās senos laikos plēsti akmeņi. Un, ja vēl iedomājas, ka šī teritorija jau pirms tūkstoš gadiem kalpojusi par apmetņu vietu...

A close-up photograph of several tree trunks. The trunks are covered in green moss and lichen, with some showing a reddish-brown hue. The background is blurred, showing more trees and foliage.

Aizvīķu meža parks

Aizvīķos gaida jauka pastaiga pa meža parka celiņiem, kuru malās novietotas kokā grieztas skulptūras, kas atveido gan pasaku un leģendu tēlus, gan ar šo vietu saistītus patiesus notikumus.

Atrašanās vieta

Aizvīki,
Gramzdas pagasts,
Priekules novads

Rīga – 200 km,
Liepāja – 60 km,
Aizpute – 50 km,
Salduš – 80 km

Zaļumballes Aizvīku pilskalnā

Aizvīki atrodas pašā Latvijas malā pie Lietuvas robežas. Šai vietai piemīt īpaša noskaņa. Varbūt tas ir tādēļ, ka Aizvīku pilskalns bijis Saules un Mēness kulta kalns ar trim uzejām: saullēkta, saulrieta un ziemeļu pusē. Vēsturnieki izvirzījuši arī tādu versiju. Varbūt, neraugoties uz sarežģītajām vēstures peripetijām, senču garīgā enerģija vēl ir aizkērusies kādā vecā parka koka ķeburainajā zarā?

Vēsturiskiem notikumiem, seniem pilskalniem, senču svētvietām, upuru vietām un krāšņām dabas ainavām bagātajos Aizvīkos, kas nu ir Priekules novada sastāvdaļa, dzīvo apmēram 200 cilvēku, bet kādreiz tas bija pagasts, kurā dzīve mutuljot mutuljoja. Aizvīkos bija divas aizsargu vienības – vīriešu un sieviešu, kas pārmaiņus rīkoja varenas zaļumballes, uz kurām centās nokļūt no tuvākas un tālākas apkārtnes. Te spēlēja brīvdabas teātra izrādes, rīkoja bazārus – mantu izsoles.

Sākums – muižas parks

Bet vēl senāk, 19. gadsimta septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados barona Korfa laikā Aizvīķos tika izveidots lieliskais, trīsdesmit sešus hektārus liels muižas parks. Toreiz paugurainos muižas apkārtnes laukus apsēja ar priežu un egļu mežu. Līdzko mežs jau bija paaudzies, tajā ierīkoja pastaigu celiņus. Kad 1879. gadā atklāja Aizvīķu pagasta skolu, tās pirmais skolotājs dabas pazinējs Kārlis Kiršteins kopā ar skolēniem gar taku malām sastādīja 35–40 eksotisko koku sugas: Eiropas baltegles, Veimuta priedes, Rietumeiropas lapegles, sarkanos, baltos un pat šķeltlapu dižskābaržus, mamuta kokus, Karēlijas un papīra bērzus. Toreiz izveidotās alejas vietumis saglabājušās līdz pat mūsu dienām. Veco koku dobumos patvērusies dzīvā radība – pūces, mazputniņi un reti sastopamās meža bites. Pie kapu mājas aug dižkoks – goba, un vēl šajā pusē ir daudz īpatnēju priežu – pazemas un ducīgas, platas un pamatīgas kā jūras vējos rūdītās kāpu priedes.

Daži vecie parka koki piedzīvojuši neparastu atdzimšanu. Likās, ka vecā kļava alejas malā neglābjami nokaltusi, bet tad, sajutusi rūpes un uzmanību, pēkšņi atkal salapojusi un turas gluži braši.

Turpinājums – meža parks

Pēc pirmā pasaules kara muižas parks vairs netika tā kopts kā baronu laikā. Pamazām tas aizauga, lazdu velve aizklāja debesis, biežais pamežs noslēpa senos kulta un rituālu uzkalnus. Vēlāk kolhoza laikā gāja pavisam traki: cauri parkam no fermas uz ganībām rītā un vakarā dzina 180 fermas govīs, arī traktoristi izvēlējās taisnāko ceļu. Korfu laikā jau nu gan nebija domājams ar mēslu ratiem pa parku braukāt!

Divdesmitajā gadsimtā nu jau gandrīz simt gadu veco mežu krietni vien papostīja viesuļvētra. Kad 1968. gada vētras salauztie un izgāztie koki bija aizvākti, Aizvīķu mežsargs Egons Ķeruzis sāka parkā ieaugušā pameža tīrīšanu, un tad atklājās gan interesantais reljefs, gan vecās alejas.

Mežsargs bija uzņēmīgs, strādāja pats un atrada arī atbalstu tā laika mežziņa Viktora Šķersta personā, kurš saskatīja parka vērtību. Pamazām atjaunoja ceļus, izveidoja taciņas, atjaunoja spirālveida uzeju Spoku kalniņā, iekārtoja celiņu ap Raganu pelņi.

Talants, mīlestība un darbs

Pēc aiziešanas pensijā vecais mežkopis no sava lolojuma – Aizvīķu parka – nekur tālu neaizgāja. Viņš bija uzcēlis māju turpat parka malā, un tūdaļ pēc brokastīm, kā ierasts, posās uz parku, tikai šoreiz ar kokgriezēja instrumentu kasti pie rokas. Apsēdies pie turpat parkā atrasta nokaltuša ozola stumbra, Egons Ķeruzis sāka darboties ar kaltu. Vai nav dīvaini, ka ilgu gadus cilvēkā mierīgi snauz tik liels talants, lai kādu dienu pieteiktu savas tiesības izpausties visā krāšņumā?

Par savu neparasto tēvu atmiņās dalās Henrijs Ķeruzis:

– Koka apstrāde ar vienkāršākajiem instrumentiem bija viens no tēva talantiem. Pārveidot, piedot vienkāršam materiālam citu izskatu un jēgu bija viņa dzinulis un spēja. Viņš savienoja savu interesi par vietējo un pasaules vēsturi un kārtību ar savdabīgiem izteiksmes līdzekļiem. Koks bija viens no viņa izpaušmes materiāliem. Ar koka tēlniecību tā vērienīgi tēvs sāka darboties no 1922. gada, tas ir laiks, kurš sakrīt ar viņa aiziešanu pensijā. Aizvīķu parka kokgriezumos ir jūtama tēva radošā mūža nepātrauktās enerģijas turpinājums.

Protams, ka arī sadzīviskajās lietās bija jaušams viņa arī kā amatnieka ķēriens, sākot ar parocīga cirvja kāta izgatavošanu un beidzot ar precizitāti koka konstrukciju būvniecībā.

Tēva uzticamākais un mīļākais instruments bija viņa īpašais tēšamais cirvis, ļoti ass, ar ļoti parocīgu kātu, kurš vienmēr tika ņemts līdzi, dodoties uz mežu vai parku, to viņš glabāja tikai sev zināmā vietā. Viņa meistara un mākslinieka cirvis nav atrasts vēl šodien.

Tēvs nekur nebija mācījis koktēlniecības lietas, tas ir dabas dots talants. Tēvs mīlēja savu mežu, kuru no jauna izveidoja par parku, interesējās par Aizvīķu vēsturi, zināja teikas un nostāstus, un droši vien tieši šī mīlestība deva spēkus tik lielam darbam.

Daudzu gadu garumā tapušas skulptūras iezīmē Aizvīķu parka īpaši enerģētiskās vietas: Raganu pelņi, Spoku kalnu, zemnieka Pumpura tikšanās vietu ar Melno kungu, Raganas soda vietu, Tumšo gaņģi.

Lai dabas takas neaizaugtu

Parka jubilejā arī Liepājas mākslas skolas audzēkņi savos kursa darbos atveidotos dažādu laiku mežsargu tēlus dāvināja parkam. Nu Aizvīķu meža parku sargā cara laika, ulmaņlaika, padomju laika un jauno laiku mežsargu skulptūras.

Septiņdesmito gadu vidū uzņēmīgajam mežsargam jau sāka palīdzēt viņa trīs dēli: Leons, gana daudz lazdu parka tīrīšanas laikā nocirtis, vēlāk aizgāja tēva pēdās un kļuva par Priekules mežniecības mežzinī, Žerārs izmācījās par ārstu un strādā Priekules slimnīcā, bet Henrijs studēja vēsturi, kļuva par Gramzdas pamatskolas direktoru un Aizvīķu parka fonda vadītāju.

Kaut Aizvīķu parka kopēja Egona Ķeruža vairs nav mūsu vidū, viņa iesāktais darbs turpinās. Henrijs Ķeružis ar brāļiem turpina tēva sāktu darbu. Par Aizvīķu parka attīstību rūpējas biedrība "Aizvīķu parks", kas dibināta arī ar AS "Latvijas valsts meži" atbalstu. Darbs parka kopšanā turpinās.

Reiz kādā rudens naktī Pumpuru mājas saimnieks pa kādreizējo barona aleju ar bīdelmaisu vezumā braucis mājās no Priekules dzirnavām. Ticis pie Spoku kalna, vezums vairs nekust ne no vietas. Braucējs palūkojies atpakaļ un redz, ka vezumā sasēduši visādi mošķi, ņēmis ar pātagu plītēt, bet šie nebēg vis. Ķēris azotē pēc tur noglabātā korteliša, bet, tiklīdz līcis to pie mutes, tā parādījies melnā tērpts kungs ar cilindru galvā. Prasījies, lai dod šim ar no korteliša iemalkot. Kad trauks bijis tukšs, melnais kungs aicinājis sev līdzi alu iedzert. Gājis, gājis Pumpursaimnieks aiz melnā kunga, līdz attapies pie barona kapličas. Tad gan nobijies un devis kājām ziņu.

Zaļa, smaržīga un kupla

Ziemassvētku brīnuma gaidās

Ziemassvētki man asociējas ar siltumu, smaržām, smaidiem un mazliet arī ar brīnuma gaidām, jo ap Saulgriežiem cilvēks kaut neapziņā, tomēr vērtē, kāds bijis aizejošais gads. Un domā, kāds būs Jaunais gads, ko tas nesīs. Nāk apjausma, ka drīz atkal būs pavasaris, Jāņi, un tajā visā ir īpašs gaišums un cerība.

Bērnības Ziemassvētki bija pilni ar brīnuma gaidām. Gaisā vēdīja nojausma, ka gaidāmas dāvanas. Vai gan citādi vecāki būtu lieguši atvērt to lielo kumodes lādi? Un mājās parādījās mandarīni – manas bērnības Ziemassvētku smaržīgākais un gardākais našķis.

Eglīti abi ar tēvu Viesītes puses mežos bijām nolūkojuši jau labi sen – tētis bija mednieks un es jau no astoņu gadu vecuma gāju līdzī par dzinēju. Pirms svētkiem ar žigulīti braucām uz mežu, ilgi izvēlējamies skaistāko, tad sējam uz bagāžnieka jumta un vedām mājās.

Un kur tad vēl spožā, mirdzošā zvaigzne, kuru likām eglītes galotnē! Tā man šķita tik cēla, noslēpumaina un skaista!

Manā bērnībā par eglītēm dēvēja arī tos pasākumus, kuros dāvanas par dzejoliša skaitīšanu pie eglītes pasniedza tas lielais, briesmīgais, bārdainais no pasakas izkāpušais Salavecis, kuram bija dota man neizprotami liela vara. Kaut gan dzejolišus zināju vai cik, tomēr drošāk jutos, ja mamma nāca līdzī, tāpēc bērnības bildēs esam redzami visi kopā.

Atceros kādu Ziemassvētku vakaru, kad man pašam jau bija bērni. Toreiz jau biju ar vienu kāju Rīgā, bet pēc eglītes kopā ar mazajiem braucām uz Baldones puses mežiem, kurus labi pazinu, jo biju tur strādājis par mežzinī. Tur kāda purviņa malā pie grāvja auga neparasti biezas eglītes. Lielas nebija, metru vai pusotru, bet tik kuplas, ka roku nevarēja ielīkt starp zariem. Man ir aizdomas, ka tās ziemā apsala un tas lika eglēm tik kupli zaroties.

Bija neparasti skaists ziemas vakars. Mežā viss balts, tīrs, vēl nekādu pēdu. Sniega tik daudz, ka Nīva sākumā stūma kupenu sev pa priekšu, līdz baltais mākonis apbēra mašīnas kapotu un jumtu. Vēl kāds puskilometrs bija jābrien kājām. Es gāju pa priekšu un dzinu vagu dziļajā sniegā, mazie klupdami un krizdami nāca aiz manis. Mums sekoja spožs, balts Mēness, kura spocīgajā gaismā sniegš mirdzēja gluži kā pasakā.

Eglītes bija apsnīgušas kā baltas kupenas, mēs tās nopurinājām, es atraku sniegu, lai kociņus var kārtīgi aplūkot no visām pusēm. Mazie tecēja no vienas egles pie otras un nevarēja vien izvēlēties, kuru ņemt – visas skaistas.

Bet atpakaļceļā mēs tomēr iestīgām – nu, ne uz priekšu, ne atpakaļ! Šķiet, situācija bezcerīga. Ir Ziemassvētku vakars, mājās smaržo piparkūkas un cūkas šņukurs, mūs jau gaida ciemiņi, bet es ar diviem maziem bērniem esmu iestidzis dziļos sniegos tālā mežā. Paskatos apkārt – mežā ir tik bezgala skaisti! Spocīgā Mēness gaisma met garas ēnas mirdzošajā sniegā, ir tik klusi, mierīgi un īsti. Nav ne mazākā satraukuma, skaidrs, ka viss būs kārtībā. Jo ir taču Ziemassvētki, brīnumu laiks.

*Roberts Strīpnieks,
AS "Latvijas valsts meži" valdes priekšsēdētājs*

Mūžam zaļā eglīte ir dzīvības simbols, sarkanie āboli, zeltītie rieksti eglītes zaros atgādina paradīzes koku – pārticības simbolu, bet asās skujuas atbaida jaunos garus, raganas un burvjus.

Ideāla eglīte

- * Kuplai un proporcionālai eglei augstuma un pamatu attiecība ir **1,5:1**;
- * zari visās pusēs izauguši vienmērīgi;
- * galotne nav pārāk kaila;
- * zari ir pietiekami stingri, lai nenolīktu zem rotājumu svara;
- * ideāla eglīte smaržo.

Visskaistākā eglīte ir tā, kuru, kopā ar bērniem, staigājot pa piesnigušu mežu, esam paši atraduši. Atcerieties, ka katram Latvijas iedzīvotājam ir atļauts personiskām vajadzībām AS "Latvijas valsts meži" apsaimniekotajos mežos nocirst vienu – visskaistāko, viskuplāko, vissmaržīgāko – eglīti, tikai nolūkotās eglītes celma caurmēram jābūt mazākam par 12 cm, augstums nedrīkst pārsniegt 3 m. Eglīti nedrīkst cirst jaunaudzēs, tādēļ uzreiz labāk apskatīt grāvmalas, stīgas un vietas zem elektrolīnijām. Un vēl – eglīte jānocērt līdz ar zemi.

Lai eglītei ilgāk nenobirtu skujuas

- * to iestiprina egles kājā, kurai apakšā ir trauks ar ūdeni un regulāri pārbauda, vai ūdens traukā nav iztvaikojis;
- * pirms likšanas aukstā ūdenī egles stumbru iezāgē un uz mirkli iegremdē verdošā ūdenī;
- * eglīti vienu dienu patur ūdenī, kam pievienots glicerīns;
- * egli ievieto šķīdumā, kuru pagatavo, vienam litram ūdens pievienojot divas tējkarotes citronskābes, vienu ēdamkaroti želatīna un divas ēdamkarotes krīta pulvera.

Podiņegles Ziemassvētki

Arvien populārākas kļūst videi draudzīgās Ziemassvētku eglītes – podiņos augošie kociņi, kas pārstādīti turpinās rotāt ne vairs istabu, bet gan mājas apkārtni. Lai eglīte būtu gana spēcīga un moža arī pavasarī, svarīgi atcerēties dažus padomus, kā pareizi to uzglabāt no Ziemassvētkiem līdz pārstādīšanas brīdim!

Vieta istabā

Kad eglīte iegādāta un atvesta mājās, dažas dienas pirms novietošanas goda vietā siltā istabā, to vajadzētu paturēt kādā vēsākā verandā, lai nav ļoti krasas temperatūras maiņas. Savukārt istabā eglīte būtu jānovieto pēc iespējas vēsākā vietā – tālāk no radiatoriem vai krāsns.

Laistīšana

Jāraugās, lai eglītes sakņu kamols būtu mitrs un neižūtu. Jālaista pēc vajadzības – ja istabā ir sauss gaiss, tad eglītei diezgan daudz gribēsies dzert. Podu, kurā aug eglīte, ieteicams ielikt kādā bļodā un tad laistīt tikmēr, kamēr traukā zem podiņa parādās ūdens.

Rotāšana

Podiņā augošas eglītes rotāšanai nav ierobežojumu, tikai jāraugās, lai eglītes zari neaizdegtos – tas tomēr ir dzīvs kociņš. Ja ir vēlme pēc Ziemassvētku smaržas istabā, kas rodas, aizdedzinot egles skuļas, tad labāk šim nolūkam sagādāt kādu lielās egles vai kadiķa zariņu.

Pēc svētkiem

Eglīte būs pateicīga, ja to iznesīs laukā uzreiz pēc svētkiem, jo telpās pavadītajam laikam jābūt pēc iespējas īsākam. Protams, var ievērot tradīcijas un eglīti nest ārā pēc Zvaigznes dienas – 6. janvārī. Ja ziema ir barga un ārā ir – 30°C, tad, pirms nešanas ārā no siltas istabas, eglīti vēlams paturēt kādā vēsākā verandā. Kad eglīte ir iznesta ārā, to droši ar visu podu var likt kupenā. Ja sniega nav, tad būtu labi ierakt podu zemē. Tuvojoties pavasarim, kad sniegs jau nokusis, jā rūpējas, lai eglīte nestāv ar sausu sakņu kamolu – ja nepieciešams, tā ir jāaplaista. Eglīti vislabāk novietot ēnā, lai tā lēnām pierastu pie saules.

Pārstādīšana.

Aprīļa otrajā pusē, kad zeme jau atkususi, būtu labi pēc iespējas agrāk eglīti izstādīt zemē, lai sāk veidoties jaunās saknītes un tā var turpināt augt. Turpmākai augšanai eglēm labāk patiks mitrāka vieta. Stādīšanas vietā zeme ir jāuzrušina, lai mazinātu apkārtesošo nezāļu konkurenci. Izvēlētajā vietā izrok bedri egles poda augstumā, tās apakšā esošo zemi sairdina, samaisa ar ūdeni, lai rodas dubļi. Tad notiek stādīšana – kociņam jāatrodas tikpat dziļi, cik tas ir audzis podiņā. Ņemot eglī ārā no podiņa, to nedrīkst ar spēku raut ārā – tā ir rūpīgi jāizņem ar visu zemi, kurā atrodas egles saknes. Kad eglīte jau ielikta bedrē, jāraugās, lai saknes ir brīvas, tās nedrīkst locīties uz augšu, taču vienlaikus jāuzmana, lai tās nav ieliktas bedrē pārāk dziļi. Pirmo nedēļu pēc iestādīšanas, ja ir sauss laiks, var aiziet apraudzīt un aplaistīt pārstādīto kociņu, bet vēlāk gan brīvā dabā augošu koku laistīt nebūs nepieciešams.

Īsta atpūta dabā - nāc!

Tūrisma un atpūtas centrs "Spāre"

"Dumbri", Ģibuļu pagasts, Talsu novads, LV-3298
Tālrunis 26669099

Kaņiera ezers

Lapmežciema pagasts, Engures novads, LV-3118
Tālrunis 29253514

Konferenču un tūrisma centrs "Ezernieki"

"Ezernieki", Indrānu pagasts, Lubānas novads, LV-4827
Tālruni 26671421, 27840643, 26666090

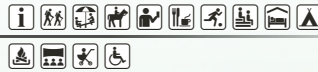
Tērvetes dabas parks

Tērvetes pagasts, Tērvetes novads, LV-3730
Tālrunis 63726212

Jaunmoku pils

Tumes pagasts, Tukuma novads, LV-3139
Tālruni 26187442, 63107125

Vijciema čiekurkalte

Mežmuiža, Vijciema pagasts, Valkas novads, LV-4733
Tālruni 26478620, 64728206

www.mammadaba.lv